

اجتماعیات مجلہ سی

ص ۴ : ی

تموز ۱۳۳۳

نہ : ۱

حياتيات و اخلاق

اخلاقی بر علم کبی مطالعه ایتک آرزوسی پک اسکیدر. اوتهدنبری بعض فیلسوفلر، بعض عالملر اخلاقی علمه استناد ایتدیرمک ایسته مشلردر. اون یدنجی عصرده اسپینوزا اخلاق قواعدینی عادتاً هندسی بر اصوله تأسیس ایتکه چالیشمشدی. اون سکنزنجی عصرده دیدرو، هولباح اخلاقی علوم طبیعییه میاننده تعداد ایدیورلردی. زمانز کبی مثبت علملره قارشی سیوک بر مفتونیت حس ایدن بر عصرده اخلاقی علمه استناد ایتدیرمک پک جاذب براملدر. بوخنر، برتلو «اعمالی ایچون مثبت علوم کافیدر، دیورلر».

فقط بو مؤلفلر اخلاق حادثهلرینی تدقیق ایدرک بر علم وجوده کتیرمکی هدف اتخاذا ایتهمشلردر. بونلرک علمی اخلاقدن مقصدلری قواعد اخلاقیه بی شو ویا بو علمه تابع طوتمق، یعنی هر هانکی بر علمدن استخراج ایتدکلری دستورلری اخلاق حادثه لرینه تطبیق ایتمکدر. حالبوکه اخلاق حادثهلرینی علمی بر اصوله تدقیق ایدرک کندینه مخصوص قانونلری بولمغه چالیشمق، بویلهجه بر اخلاق علمی وجوده کتیرمکی ایسته مک بشقه شی، هر هانکی بر علمدن اخلاق اساساتی استخراج ایتکه اوغراشمق بشقه شیدر. اخلاقی علمه استناد ایتدیرمک ایستینلر اکثراً بو ابکنجی معنایی هدف اتخاذا ایتملردر. بونک ایچوندده بر علم اخلاق تأسیس، جمعیتلرک اخلاقی ایضاح ایدمدکلری کبی اخلاق مفکوره سنک ماهیتینی ده تعیین ایلیمه مشلردر.

صوک زمانلرده بالخاصه حیاتیات اخلاقی کندینه مال ایتکه چالیشدی. حالبوکه حیاتیات، قانونلرینی عضویت حادثهلرندن استخراج ایتدیکندن اخلاق کبی معنوی واجتماعی بر مؤسسه بی ایضاح ایدمزر.

اخلاقی، حیاتیاتک بر فصل مخصوصی کبی مطالعه ایدن بو مؤلفلرک نظریه لرندده وحدت یوقدر. بونلردن بر طاقی قواعد اعمالی عضویتده کی تضامن و اشتراک قانونلرینه استناد ایتدیردکلری حالده برطاقی داروونک اصطفاء و «حیات ایچون جدال» قانونلردن

ماهم اولارق يالكز قوته حق ويريورلر و اخلاقي تكمده آرييورلر. بو مسلكلري قيصة بر تدقيقدن كچيريرسه كورورزكه عضوى لذت و ألم فوقنده بزه بر طاقم حظلر آراديران مفكوره لر يمز حياتيات قانونلريله قابل ايضاح دكلدر.

* *

فيلسوفلردن هر برت سپنسر، حياتياتچيلردن فليكس لودانتكه اخلاقي، عضويه طائفة انطباق قانوننك نتيجه سي عد ايدنيورلر: هر برت سپنسر كوره حياتي حرركات ايسترسه اك بسيط بر شكلده، ايسترسه انسانك افعال اراديه سي كي اك مفضل طرزده اولسون هب اعمالك بر غايه يه انطباقيدر. اكر منفرداً انسانك حرركاتي نظردقه آله جق اولورسه ق اونك ماهيته نفوذ ايدمه يز. انسانك اعمالني ده كائناتك حرركات عموميه سي، بالخاصه موجودات حياتيه ده تجلي ايدن افعال عموميه نك بر جزئي اولارق تلقى ايتك مجبوريتنده يز. بوسورتله قبول ايديلنجه انسانك حرركاتي ده بر غايه يه انطباق ايدن اعمال تعريفنه ادخال ايتمش اولورز.

سپنسر بر كره بومقدمه يي قبول يعنى انسانك اعمالني على العموم موجودات ذى حياتيه و عضويه نك حرركاتك بر جزئي كي تلقى ايتدكن صكره او كاده عيني قانونلري تطبيق ايدنيور: اي ويا كوتو ديديكمز افعالك ماهيتي ندر؟ اي بر ييچاق كسه بيلن بر ييچاقدرد. اي بر سلاح قورشوني اوزاغه قدر طوغري اوله رق سوق ايدن سلاحدر. بالعكس هر هانكي بر شيدمه مثلا بر شمسيدمه، بر چفت قوندره دن كوره جكمز قنالق اونك ياغموردن محافظه، آياقلايمزي ستر كي ايسته ديكيمز غايه يه حقيقه خادم اولماسي ويا اويله فرض ايتمكلكمزدر. بونك كي اي ويا كوتو حرركات خصوصي غايه لره اويان اوياميان، بالنتيجه فردك عمومي محافظه موجوديته توافق ايدن ويا ايتمين افعالدر. مثلا بزم محافظه موجوديتمه يارايان، جوجوغه تام حيات و برمكه صالح بر تربيه يه توافق ايدن همجنسلايمزك حياتك انكشافني تأمين ايدن اعماله اي ديرز. انطباق ايدلسي لازم كلن غايه لر حيات فرديه و جنسيه يي اتمامه منجر اولور. بونك ابجوندركه بر جمعيت داخلده ياشايان افراد حيات فرديه و جنسيه يي اتمام ايجون يكديكرينه يارديم ايتك مجبوريتنده در. بويله بسيط بر انطباقده هنوز اخلاقيتك ايجساب ايتديكي خواص باطنى موجود دكلدر.

بو بسیط حالدن تدریجاً ده‌ها مرکب انطباق‌لره کچ‌رزه‌ک او وقت قیمی و اخلاقی حکملر پیدا اولور. الحاصل اخلاقک موضوعی حرکات حیاتیته‌ک اک صوک دور تکاملده اکتساب ایلدیکی شکلدر. کورولیورکه بوطرز محاکمه اخلاقی آزچوق حیاتیاتک بر فصل مخصوصی شکلنه قویور.

فهلکس لودانته‌ک یالکز اخلاقی عضویت قانونلریله ایضاح ایتمکه قالمایور. اونی حیاتیاتله برابر فیزیقوشیمی دستورلرینه ارجاعه جالیشیور. دیورکه: «پروتوزوئه‌رلر اوزرنده اجرا ایدیلن تدقیقات اجسام جامده‌یه خاص کبی کورولن عطالت قانونک حیواناته‌ده تشمیل ایدیه‌جکئی کوسترمشدر. پروتوزوئه‌ردن انسانه قدر تدریجی تکامل نظره آلیرسه بو قانونی انسانک‌ده داخل بولندی بی‌تون موجوداته تشمیله مانع قالماز».

اخلاقی بو سورته تلقی ایدن مؤلفلر بالطبع اخلاق مفکوره‌سنی نفعده آرامق، اخلاقی سائق‌لری‌ده لذت و ألم‌ده بولمق مجبوریته‌ده‌در. هربرت سبنسر دیورکه: «هیچ بر مسلک اخلاقی حرکاتک مکافات، استراحت وجدانی، سعادت... کبی بر احساس حظی‌یه منجر اوله‌جفئی کیزیه‌منز. فصل ادراک ذهنی ایچون مکان بر شرط لازم ایسه حظده هر نوع حکم اخلاقی ایچون شرطدر». اگر حظی سبنسر منفعتله مترافق کورمه‌مش، فردیتدن محافظه نفس و جنس سوق طبع‌لرندن متولد عد ایلمه‌مش اولسه ایدی بو مطالعه طوغری اوله‌بیلیردی. فی‌الحقیقه اخلاقی حرکاتک قیمتق اونی ایشلینک دویه‌جفی حظی کیمسه انکار ایتمز. فقط اخلاقی اعمالک ایشلنمسندن دوغان حظ و یا ألم عضویتدن دکل، وجداندن حاصل اولور. بناءً علیه اونی عضوی بر قانونله ایضاح ایتمک ممکن دکلدر. ذاتاً عضوی لذات ایله مفکوره و شخصیتک تولید ایلدیکی حظ یكدی‌کرنندن فرقلیدر. بری حیواناتله آره‌مزده مشترکدر. و بدنک تشکلاتی محمولیدر. دیگرینک سببی منحصر آ وجداندر. وجدانی، تکامل عضوینک هر نه طرزده اولورسه اولسون براستحاله و استطاله‌سی کبی عدایتک حقیقته اونی ایضاح ایتمه‌مک دیمکدر. وجدان، عضوی وحیانی شأیت میاننه کیره‌مزکه اونی بوشأیتک قانونی‌تنویر ایده‌بیلرین. انسانده‌ده حیوانانده‌ده فردیتک و جنسیتک محافظه‌سی غریزه‌لرینه تصادف ایده‌رز. بو غریزه‌لرله حیواناتله مشترک اولان لذت‌وفائده حس‌لرینی ایضاح ایده‌بیلر. فقط، ایسلک،

مجبوريت، اختيار کي حساسي يالکيز انسانده کورويورز. بناء عليه بوني انسانه خاص بر شأيت عد ايتک آکا کوره منشأ آرامق لازمدر.

اخلاقي حياتيه استناد ايتديرمک ايستين مؤلفردن بر طاقى ده داروه نك عضويت ساحه سنده کي جدال و اصطفا قانونلرندن ملهم اولارق اخلاقي ده عيني قانونلره کوره ترتيب ايتک ايسته يورلر. هه قهـل «Haeckel» دييورکه «ارضمزده موجود اولان بتون عضويات بلا مرحمت يکديکريله حرب سايه سنده محافظه نفس ايدييورلر. حيات اجتماعيه ده کورولن منافع تصادمي ذى حيات عالمي اداره ايدن لايته قطع جدالک اک خفيف بر شکلندن باشقه بر شى دکلدرد.» بو نظريه نك بزي سوق ايده چکي نتيجه «قوت دائما منبع حقدر» دستوري اوليور. بر وقت پک رواج بولان بو نظريه فردده مستقل اخلاقي مفکوره لري و اونک قوتى بالطبع رد و انکار ايلر.

مانچستراقتصاد مسلک نك (ئى و کيو) کي مفرط طرفدارانى جمعيتده اقتصادي رقابتک تمامي سربستيسى بويله بر اخلاق تأمين ايده چکنه قانعدرد. سياستده (امپرياليزم) ده بو نظريه اخلاقيه ايله مشروع کوسترلک ايستيلير.

اخلاقي، حياتي نك قانونلرينه استناد ايتديرمک ايستينلر حادثات اخلاقيه ده بوقانونله قابل ايضاح اولميان قسملره بر سبب موجوديت کوستريمه رك بونلرک خيال اولديغه حکم ايله اکتفا ايايورلر. ايضاح ايديله مين حادثاتي ساده جه طرح ايتک البته علمي بر اصول اولاماز.

مثلا فله ليکس لودانتک بر طرفدن عضويتده معييت ديگر طرفدن اخلاقده مفکوره قوتى، اراده کورويور. برنجيسى ايکنجيسى ايضاح ايده ميه چکي ايجون درحال اراده يي خيال عد ايدييور. دييورکه «معين بر زمانده عضويتلرينک هر ذره سي بر برينک عيني ايکي آدم تصور ايديکيز. بو ايکي آدم بالطبع عيني خاطر ميه مالک اولاجقدر. بناء عليه عيني شرائطه معروض اولدقلري زمانده عيني طرزده حرکته مجبوردرلر. بو کوستري رکه روحده آبري بر قوت، بر اراده يوقدر.»

فقط بو ذاتاً اثباته محتاج اولان بر قضيه يي دليل اولارق قوللانمقدر. چونکه روحى حادثاتک دماغک جزء فردلرينک حرکاتيله تعين ايتديکي محتاج دايلدرد. بالعکس برغسون بويله بر نظريه نك عقيم بولنديقى متعدد دليللرله اثباته چالپشمشدر.

الحاصل اخلاقی حیاتیاتہ استناد ایتدیرمک قابل اولمادیفی کبی بوکا چالیشموقده غیر
 علمی بر یولدر . بو یولده کی نظریاتی علمہ مستند اخلاق عد ایتمک طوغری اولاماز .
 اخلاقی علم اولارق تأسیس ایدہ بیلیمک ایچون قانونلری ینہ کندیسندن استخراج ایتمک
 لازمدر . فصل علوی و مافوق الطبیعی بر موجودہ استناد ایدن دستورلر علمہ مستند
 اخلاق عد ایدیلہ منزه اسفل برشائیتله ایضاح ایدیلن اخلاقده علمدن استخراج ایدلمش
 عد اولوناماز .

محمد امین

